

ХАНС КРИСТИАН АНДЕРСЕН СТАРИЯТ УЛИЧЕН ФЕНЕР

Превод от датски: Светослав Минков, —

chitanka.info

Слушал ли си ти историята за стария уличен фенер?

Наистина тя не е много забавна, но все пак заслужава да я чуеш.

Имаше някога един стар фенер. Много години наред той служеше честно, но ето че му дойде времето да се оттегли на почивка. За последен път стоеше на своя стълб и осветяваше улицата. Той чувствуваше същото, каквото чувствува някоя стара балерина, която се явява за последен път пред публиката и знае, че утре ще седи самотна и забравена от всички в своята таванска стаичка. Фенерът се страхуваше много от този утрешен ден. Той знаеше, че за пръв път ще трябва да се яви в кметството, където кметът и общинският съвет щяха да го прегледат, за да решат дали е годен за по-нататъшна служба.

Да, утре трябваше да се реши въпросът: ще свети ли той и занапред на жителите на едно от предградията, или ще постъпи в някоя фабрика извън града. Може би той щеше да отиде направо в леярницата, за да го претопят. Разбира се, в последния случай от него можеше да излезе дори нещо по-хубаво от фенер, но страшно го измъчваше мисълта дали в новия си вид той ще запази спомена за това, което беше видял и преживял като уличен фенер. Но каквото и да се случеше с него, несъмнено беше едно: че той ще трябва да се раздели с нощния пазач и жена му, които го смятаха едва ли не за член на семейството си. Когато фенерът беше закачен за пръв път на стълба, нощният пазач още беше здрав, млад човек. Туй се случи тъкмо в часа, когато пазачът постъпи на служба. Да, доста години минаха от времето, когато единият стана уличен фенер, а другият — нощен пазач. Тогава жената на пазача беше малко горделива. Само вечер, като минаваше, тя удостояваше фенера с поглед, денем — никога. Но през последните години, когато тримата — и пазачът, и жена му, и фенерът — остаряха, жената започна също да се грижи за фенера, да го чисти и да му налива масло. Много честни хора бяха тия стари съпрузи — нито веднъж не откраднаха дори капка от маслото на фенера.

И ето, настана последната вечер от неговата служба на улицата. Утре фенерът трябваше да се яви в кметството. Тая мрачна мисъл го караше да мъждука едва-едва. Но и много други мисли се въртяха в главата му. Какво ли само не бе осветявал той през живота си, какво ли не бе видял — може би не по-малко, отколкото бяха видели кметът и общинските съветници. Но фенерът не изказваше гласно мислите си. Той беше добър, почтен стар фенер, който не желаше никого да

оскърбява, а още по-малко своите началници. Всевъзможни неща си спомняше той сега и пламъкът му потреперваше неспокойно. В тая минута му се струваше, че ще се намерят такива хора, които също ще си спомнят за него.

„Ето тук — спомняше си фенерът — стоеше някога един хубав млад човек. Наистина туй беше много отдавна. Той държеше в ръката си розово писмо със златна ивица. То беше изпълнено с красиви букви, сякаш бе написано от женска ръка. Два пъти го прочете момъкът, после го целуна и дигна към мен очите си, които говореха: «Аз съм най-щастливият човек на света!». Само той и аз знаехме какво беше написано в това първо писмо от неговата любима. Да, спомням си и други две очи... Какви скокове прави понякога мисълта!... По улицата минаваше погробално шествие. Млада, чудно красива жена лежеше в ковчег в разкошна колесница, покрита с цветя и венци. Моята светлина се губеше при блясъка на многобройните факли. По плочниците се тълпеше народ. Всички вървяха след ковчега. Но когато факлите изчезнаха и аз се огледах наоколо, съзрях един човек, който стоеше облегал на моя стълб и плачеше. Никога не ще забравя тъжните му очи, устремени към мен!“

Тия и други подобни мисли вълнуваха стария уличен фенер, който светеше днес за последен път.

Часовоят, когото сменят на поста, знае поне кой ще го замести и може да пошепне на заместника си няколко думи. А фенерът не знаеше кой заема мястото му, макар че можеше да даде на своя приемник някои полезни съвети за дъжд и мъгла, да му съобщи от каква далечина лъчите на месеца осветяват плочника, от коя страна обикновено духа вятърът и тъй нататък.

На мостчето, извито над водата, стояха три същества, които искаха да се представят на фенера, защото смятаха, че той сам има право да предава другиму длъжността си. Едно от тия същества беше рибя глава, която също можеше да свети в тъмнината. Тя си мислеше, че ще спести много масло, ако окачат нея на стълба. Второто същество беше късче гнило дърво, което също светеше. Според думите му то произхождаше от един стар дънер, който някога бил най-красивото дърво в гората. Третото същество беше една светулка. Отгде беше дошла тя — това фенерът не знаеше. Все пак светулката съществуваше и можеше също да свети. Но гнилото дърво и рибята глава се кълняха в

един глас, че светулката свети само в определено време и затова не трябва да влиза в сметката.

Разбира се, старият фенер заяви, че никой от тях не свети достатъчно силно, за да заеме длъжността уличен фенер. Но нито един от тримата не повярва това. Ето защо, когато чуха, че фенерът не може сам да предава длъжността си, те намериха, че туй е твърде утешително и че в същност един стар фенер не може да направи добър избор.

В тая минута от ъгъла на улицата се спусна вятърът и мина край стария фенер.

— Какво чувам? — рече той. — Утре си щял да напускаш? Значи днес се виждаме за последен път? В такъв случай аз трябва да ти подаря нещо за спомен. Ще ти духна в главата и така ти не само ще помниш всичко, каквото си видял и чул, но и вътре в тебе ще стане тъй светло, че ще можеш да виждаш онова, което ще говорят или четат в твое присъствие.

— Ах, туй е много, дори твърде много! — каза старият фенер. — Благодаря ти от все сърце! Дано само не ме претопят!

— Това не ще стане тъй скоро! — рече вятърът. — Ето, сега ще ти вдъхна памет. Ако ти получиш още няколко такива подаръци, ще можеш да прекараш много приятно старините си.

— Ах, дано само не ме претопят! — извика фенерът. — Или и в такъв случай аз ще запазя паметта си?

— Бъди благоразумен, стари фенерко! — каза вятърът и духна отново.

В тая минута зад облаците се показа месецът.

— Ти какво ще подариш на фенера? — попита вятърът.

— Нищо! — отвърна месецът. — На мен фенерите никога не са светили, а аз съм им светил неведнъж.

И с тия думи месецът се скри отново зад облаците, за да не го безпокоят повече.

В тоя миг върху фенера падна капка, сякаш от някакъв покрив. Но капката обясни, че е паднала право от сивите облаци и че е може би най-хубавият подарък.

— Аз ще те измокря тъй, че ти ще получиш способността, ако пожелаеш, за една нощ да се покриеш с ръжда и да се разпаднеш на прах.

Но туй се стори на фенера лош подарък; на същото мнение беше и вятърът.

— Кой друг ще подарява? Кой друг ще подарява? — засвири вятърът с всичка сила.

Тогава по небето се плъзна една падаща звезда, като остави зад себе си дълга светла черта.

— Какво е това? — извика рибята глава. — Не падна ли сега звезда? Дори ми се струва, че тя падна право във фенера! Разбира се, щом такива високопоставени личности се опитват да достигнат тая длъжност, нам не остава нищо друго освен да си пожелаем лека нощ и да си отидем в къщи.

Тъй и направиха тримата. Старият фенер пък засия изведнъж с ослепителна светлина.

— Ето ти един великолепен подарък! — каза той. — Ясните звезди, на които винаги съм се радвал, все пак забелязаха мене, бедния старец, и ми изпратиха дар да помня и да виждам всичко така ясно, както могат да виждат ония, които обичам. В туй именно се крие истинската наслада, защото радостта, която не можеш да разделиш с другите, е само половин радост.

— Прави ти чест да мислиш така! — рече вятърът. — Но ти, изглежда, не знаеш, че за това са потребни восъчни свещи. Ако някоя свещ не запали в теб всичките ти способности, те ще бъдат безполезни за другите. Така е. За това звездите никога не са и мислили. Те смятат, че всичко, което служи за осветяване, притежава непременно восъчни свещи. Но аз се уморих, пък и време е вече да си лягам! — И вятърът легна да спи.

— Ах, боже мой! Восъчни свещи! — каза фенерът. — Аз никога не съм ги имал и никога не ще ги имам. Дано само не ме претопят!

На следния ден... Но по-добре да не говорим за следния ден. На следната вечер фенерът лежеше в едно голямо старо кресло. Познайте у кого?... У стария нощен пазач. Пазачът бе помолил кмета и общинските съветници да му дадат като награда за дългогодишната и усърдна служба стария фенер, който той сам бе окачил и запалил в първия ден на службата си преди двацет и четири години. Той го обичаше като свое дете, защото нямаше деца. И фенерът му беше даден.

Сега той лежеше в креслото до топлатата печка. Изглеждаше дори, че бе порасъл, защото заемаше самичък цяло кресло.

Старците вечеряха и поглеждаха ласкаво фенера, комуто биха предложили с удоволствие място на трапезата.

Разбира се, те живееха в избата, на два метра под земята. Трябваше да се мине през един каменен коридор, за да се влезе в стаята им. Но затова пък вътре беше много приятно и топло, тъй като вратата бе обкована по ръбовете с дебел плат. Всичко тук светеше от чистота и спретнатост. Завеските над креватите и над малките прозорци бяха ослепително бели. На прозорците стояха две редки саксии, които матросът Кристиан бе донесъл от Източна или Западна Индия. Саксиите бяха глинени и представляваха два слона, чиито отворени гърбове бяха напълнени с пръст. В едната саксия растеше чудесен лук и туй беше зеленчуковата градина на старицата, а в другата — здравец, това пък беше техният цветарник. На стената висеше голяма картина, изобразяваща Виенския конгрес. Тук човек можеше да види наведнъж всички крале и императори. Стенният часовник с тежки оловни топки тракаше „тик-так“ и вървеше винаги напред. Но старците мислеха, че ще бъде по-добре, ако той остава назад. И тъй те вечеряха сега, а фенерът, както казахме, лежеше в старото кресло до самата печка. Нему се струваше, че целият свят се е обърнал с краката нагоре. Но когато старият нощен пазач го погледна и заговори за всичко, което бе преживял заедно с него в дъжд и мъгла, през късите светли нощи на лятото и през дългите зимни нощи, под писъка на снежната фъртуна — тогава фенерът се почувствува отново добре. Всичко туй изпъкна пред него с такава яснота, сякаш се бе случило съвсем наскоро.

Старците бяха много работни и прилежни хора. Те не можеха да седят нито минута без работа. В неделни дни следобед вземаха някоя книга, в която се разправяше обикновено за пътешествия, и старецът започваше да чете на глас за Африка, за големите гори, за слоновете, които се разхождат на свобода. А бабичката го слушаше внимателно и поглеждаше крадешком глинениите слонове, които служеха за саксии.

— Аз си представям всичко това! — казваше тя.

И тогава фенерът изпитваше горещо желание да запалят в него восъчна свещ, за да може и бабичката да види с най-малки подробности онова, което виждаше сам той: и високите дървета с

гъсто сплетени клони, и голите черни хора на диви коне, и стадата слонове, които тъпчат с широките си дебели нозе тръстиката и храстите.

— Каква полза от всички мои способности, когато нямам восъчна свещ! — въздишаше фенерът.

Веднъж в избата попадна цял куп угарки от восъчни свещи. Най-големите бяха изгорени, а малките бабичката задържа за себе си, за да си маже с тях конците, когато шие. Сега имаше достатъчно восъчни свещи, но никому и през ум не минаваше да сложи поне една във фенера.

„Седя си аз тук с моите редки способности — мислеше фенерът. — Какво ли само няма в главата ми, а ето че на никого не мога да го покажа. Старците дори не подозират, че аз мога да покрия тия бедни стени с прекрасни шарки, да ги превърна във великолепни гори — във всичко, каквото те пожелаят.“

Фенерът стоеше изчистен в ъгъла, където всеки можеше да го види. Чуждите хора разправяха, че не е тук мястото на тая счупена вехтория, но старците не обръщаха внимание на това. Те обичаха своя стар фенер.

Веднъж, на рождения ден на стария пазач, бабичката се приближи до фенера и каза усмихната:

— Сега ще те запаля в чест на моя старец!

И от радост фенерът заскърца с тенекиената си обшивка и си помисли: „Слава богу! Най-последно се сетиха!“.

Но вместо восъчни свещи в него сложиха само масло. Фенерът горя цяла вечер и разбра, че подаръкът на звездите не може да му послужи за нищо.

И ето че му се присъни сън. Сънува, че старците са умрели и че той е попаднал в леярницата за претопяване. Стана му страшно, както в оня ден, когато трябваше да се яви на преглед в кметството пред кмета и пред общинските съветници. Но макар че фенерът притежаваше способността да се разпадне по своя воля на прах, той все пак не стори това. И тогава го сложиха в пещта за разтопяване и го превърнаха в прекрасен железен свещник за восъчни свещи. Сега той имаше форма на човек, който държи голям букет. В средата на букета се слагаше восъчната свещ. Свещникът попадна на една зелена писмена маса сред добре наредена стая. Наоколо имаше много книги,

по стените висяха чудни картини. В тая стая живееше един поет. Всичко, което той мислеше или пишеше, изпъкваше пред него в живи образи. Природата се превръщаше в гъсти тъмни гори, във весели полянки, по които се разхождаха щъркели, в палуба на кораб, който плуваше из бурно море, в ясно небе с милиарди блещукащи звездици.

— Ах, какви способности се крият в мен! — каза старият фенер, като се събуди. — Право да си кажа, готов съм да отида в леярницата и да се оставя да ме претопят. Но не! Туй не трябва да стане, докато старците са живи! Те ме обичат такъв, какъвто съм. Чистят ме и ми наливат масло. Тук аз не се чувствавам по-зле, отколкото всички тия важни господа, които са изобразени, върху картината на конгреса.

И оттогава фенерът се успокои. Да, старият почтен фенер напълно заслужаваше това.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.